

Arkeologisk förundersökning 2011

Norra Håslöv 34:3
RAÄ 12
Håslövs socken
Vellinge kommun
Skåne

wallin

kulturlandskap och arkeologi

XX

Tingsgatan 2, 247 50 Dalby

rapport 2011:

Arkeologisk förundersökning

Norra Håslöv 34:3

RAÄ 12

Håslövs socken

Vellinge kommun

Skåne

Marie Olsson

Omslagsbilden visar grävmaskin under pågående söschaktsgrävning. Notera den täta vegetation som förekommer inom fastigheten trots att viss trädfällning föregått undersökningen. Foto mot öster.

Arkeologisk förundersökning

Norra Håslöv 34:3

RAÄ 12

Håslövs socken

Vellinge kommun

Skåne

Vid förundersökningen grävdes totalt tre sökschakt med en sammanlagd längd av 26 löpmeter. En recent grop med enstaka djurben samt en rest av den gamla bygatan dokumenterades. I matjorden hittades en skärva av yngre rödgoods. Inga fortsatta antikvariska åtgärder föreslås.

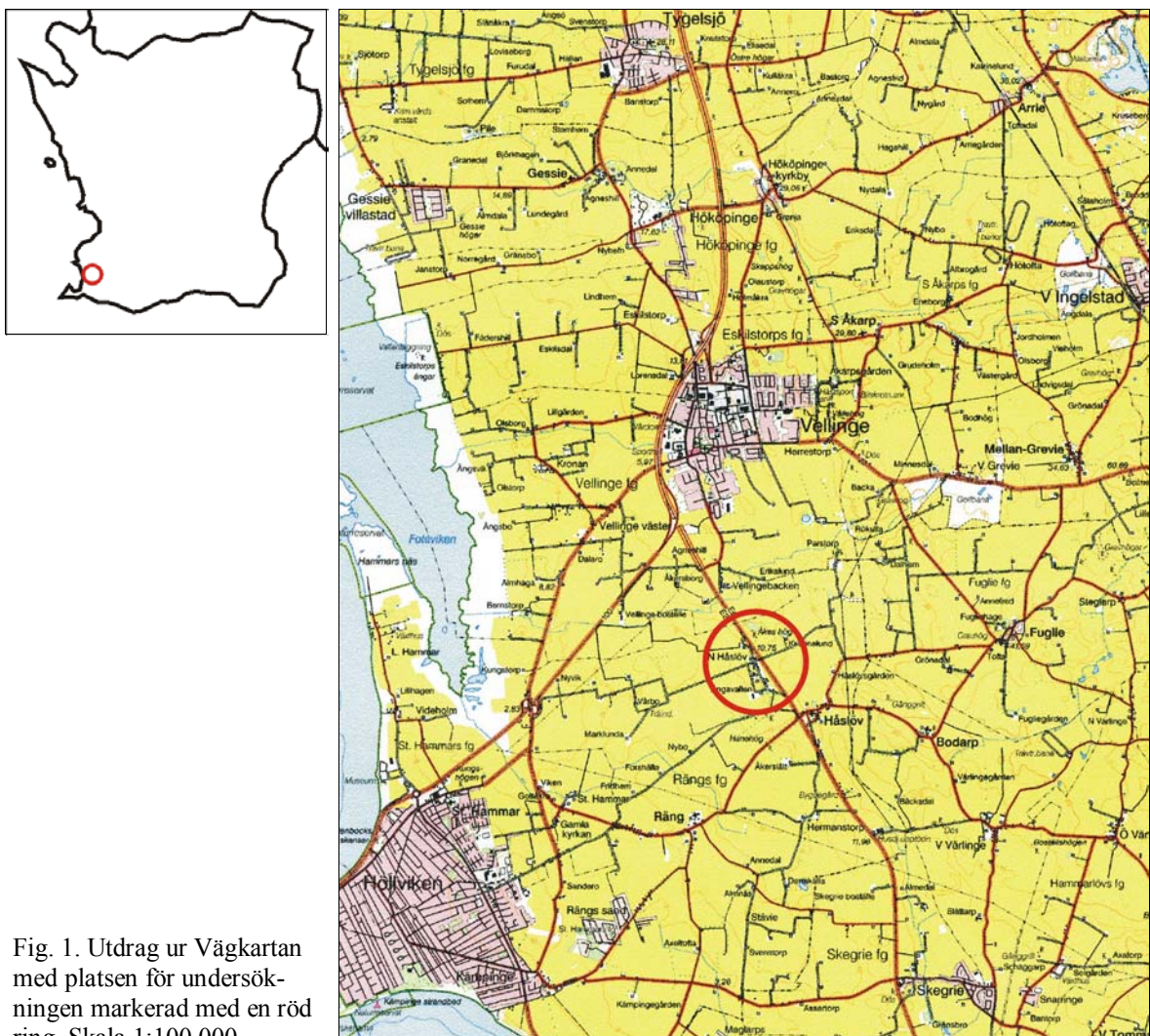

Fig. 1. Utdrag ur Vägkartan med platsen för undersökningen markerad med en röd ring. Skala 1:100 000.

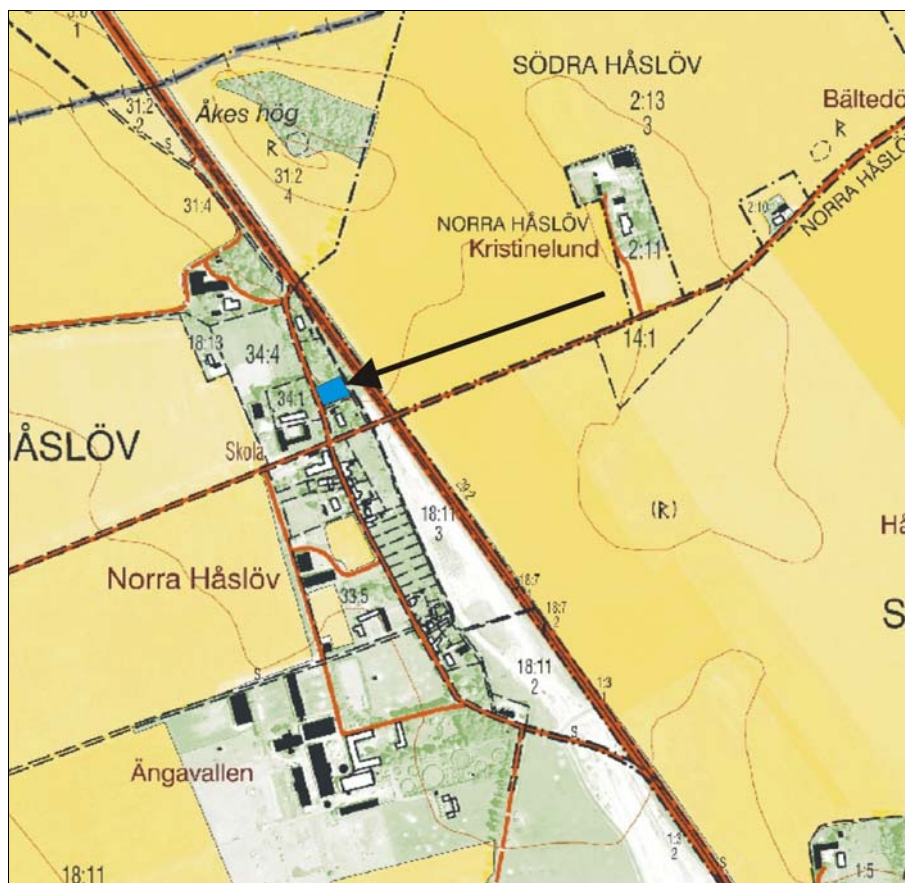

Fig. 2. Utdrag ur Fastighetskartan med förundersökningsområdet markerat med blå färg och svart pil. Skala 1:10 000.

Inledning

Fastighetsägaren planerar bebygga tomten med en enfamiljsvilla om cirka 100 kvadratmeter. Wallin kulturlandskap och arkeologi har av länsstyrelsen fått uppdraget att genomföra en arkeologisk förundersökning. Med länsstyrelsens godkännande har vi anlitat CMB Uppdragsarkeologi AB för att utföra fält- och rapportarbete.

Fältarbetet utfördes av Marie Olsson vid CMB Uppdragsarkeologi AB den 20 juni 2011. Fältarbete och rapport bekostades av exploitören.

Bakgrund

Den arkeologiska förundersökningen har förutom besiktning föregåtts av en genomgång av i ärendet tillgängliga handlingar och av äldre kartmaterial som Laga skifteskartan 1797, Enskifteskartan 1812, Arrhenius fosfatkarta, Jordartskartan och Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, FMIS.

Den aktuella fastigheten är belägen inom byn Norra Håslövs nordöstra del. Fastigheten, som avgränsas av bygata i väster och bebyggelse i söder, omfattar cirka 1 100 m². I öster strax intill löper väg E6/E22. Norra Håslövs bytomt ligger ungefär en kilometer nordväst om kyrkbyn Södra Håslöv.

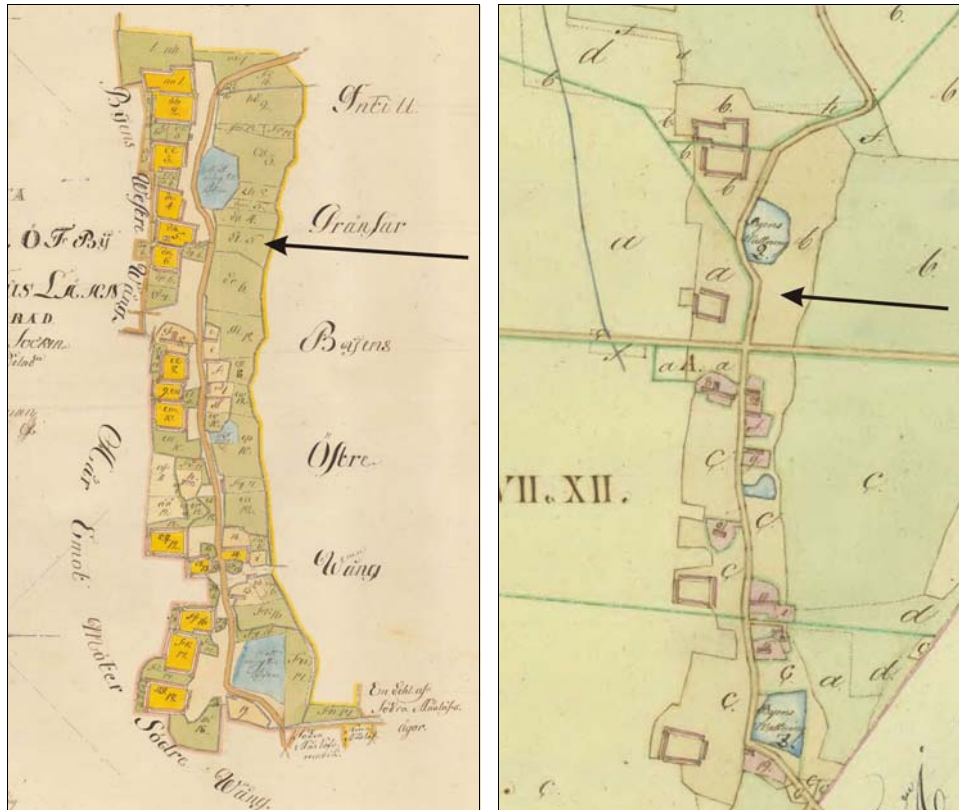

Fig. 3-4. Till vänster återges kartan för Laga delning år 1779, till höger Enskifteskartan år 1812. Platsen för förundersökningen är på kartorna markerade med svarta pilar. Skala 1:8 000.

Naturgeografiska förutsättningar

Förundersökningsytan, som till delar var kraftigt igenvuxen men där viss trädavverkning genomförts, är belägen i flack terräng som sluttar svagt åt öster. Landskapet kring byn utgörs av ett svagt böljande fullåkerslandskap med jordarter bestående av olika leror samt mindre områden med sand och isälvsediment. Arrhenius fosfatkarta visar på förhöjda fosfathalter.

Fornlämningssmiljö

Bynamnen Håslöv tillhör de äldre ortnamnen där efterleden -löv syftar på "överlämnat" eller "efterlämnat" och förleden till "hög", respektive "ås" (Pamp 1983). Bynamnen tillhör de äldre namnskikten och anses varit produktivt under folkvandringstid och sannolikt har de två byarna tagit namn efter en boplats som under yngre järnålderns slut legat någonstans i de nuvarande byarnas omgivning. Byns äldsta omnämnande härrör från 1489. Bynamnet skrevs då som *Nørre Hasleff*, *Nørre Hosleff* alternativt *Norre Hasleff* (DAL).

Både Norra och Södra Håslöv har varit stora byar under historisk tid. Norra Håslöv bestod av 16 gårdar vid 1500-talets slut och vid denna tid utgjorde kronan den största markägaren (Larsson & Kjällquist 2010). År 1765 omtalas byns åkrar som *sidländ men dock nödtorftig åker men liten äng* (Gillberg 1767).

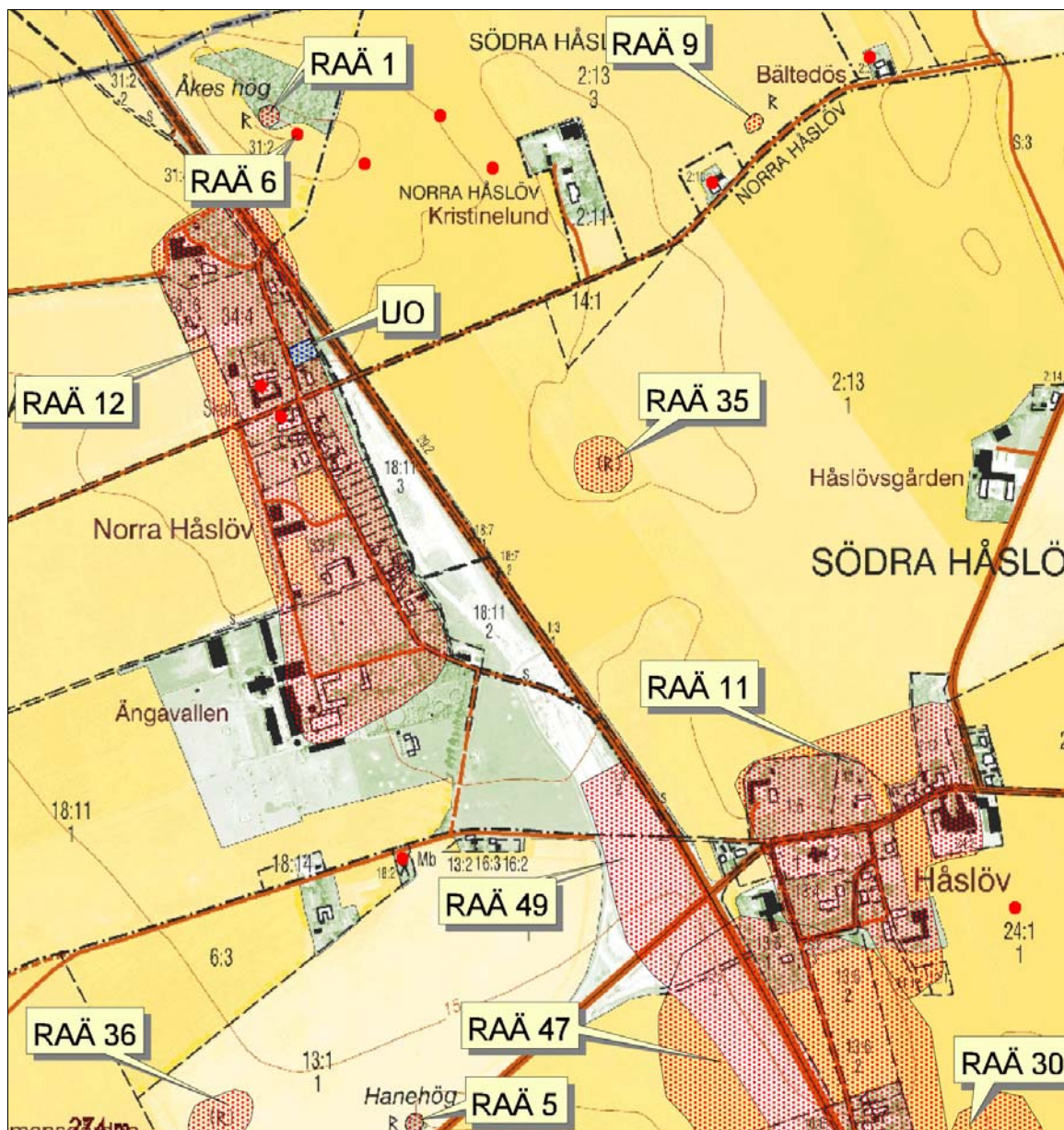

Fig. 5. Utdrag ur Fastighetskartan med de i texten omtalade fornlämningarna markerade med fornlämningsnummer och röd färg och undersökningsytan med blå färg. Röda prickar, undantaget fornlämning 6 som är den troliga platsen för en gravhög, avser platser för lösfynd. Skala 1:10 000.

På den äldsta kända kartan där gårdarna är markerade, laga delning från 1797, ligger alla gårdarna utom en på den västra sidan av den nord-sydligt orienterade bygatan. Senare växte en gatehusbebyggelse fram på bygatans östsida vilka ursprungligen legat i lägre terräng än gårdarna på västsidan. Enligt kartan från 1797 berör förundersökningen delar av tomten till gård 5 och eventuellt även bygatan. Denna karta samt enskifteskartan 1812 visar även byns tre dammar, ”vanningar”, vilka alla ligger öster om bygatan, den nordligaste har legat strax norr om förundersökningsytan.

Det nu aktuella området för undersökning har tidigare ingått som en del av en arkeologisk förundersökning vilken även omfattade den betydligt större fastigheten Håslöv 34:4 på bygatans västra sida. Vid detta undersökningstillfälle var området inte tillgängligt samt dessutom tätt slybevuxet varför ingen undersökning av denna del kunde ske.

Förundersökningsresultaten från fastigheten 34:4 gav ett ringa resultat, nio keramikbitar och ett kopparmynt från sent 1700-tal samt en handfull anläggningar. Fyndmaterialet pekar indirekt på att bebyggelse etablerats i området senast under 1000-talet. Dessutom bedömdes omfattande massförflyttningar och utjämningar ha skett i samband med skiftesprocesserna (Larsson och Kjällquist 2010).

Fornlämningsskildern uppvisar för övrigt en rik representation av lämningar från neolitikum och bronsålder i området. Särskilt kan den så kallade Döserygg med en palissadkantad väg och ett stort antal megalitgravar i form av dösar söder om byn nämnas, RAÄ 47. Här finns också gravhögen ”Hanehög”, RAÄ 5. Norr och nordöst om byn förekommer ytterligare förhistoriska gravar bland annat ”Åkes hög” och ”Bältedös”, RAÄ 1 och 9. Till bilden ska fogas tre förhistoriska boplatser, Södra Håslövs bytomt samt ett område med lösfynd, RAÄ 11, 30, 35-36 och 49.

Målsättning

Avsikten med förundersökningen var att klargöra fornlämningssituationen inom fastigheten. Om möjligt skulle undersökningen ge svar beträffande fornlämningars karaktär, bevarandestatus, datering samt vetenskapliga potential. Förundersökningsarbetet skulle bedrivas med inriktning på ett bevarande av eventuella fornlämningar. Resultatet från undersökningen skulle tjäna som underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning och som planeringsunderlag för exploatören.

Metod och genomförande

Initialt inleddes förundersökningen med avsökning med metalldetektor. Därefter genomfördes en sökschaktgrävning med grävmaskin. Sökschakten dokumenterades i plan i skala 1:50 och mättes in med GPS. Fynd som grävdes upp i samband med den inledande avsökningen med metalldetektor utgjordes av spikar samt en femöring präglad 1967. Därefter grävdes tre sökschakt med en sammanlagd längd av 26 löpmeter (33 m²). En grop som innehöll enstaka djurben påträffades, S2. I matjorden hittades en skärva av yngre rödgods från ett så kallat ”äggfat”. Inga fynd tillvaratogs.

Matjordstäckets i de grävda sökschakten var djupt, mellan 0,5 till 1 meter. I två av sökschaktens botten förekom vattensavsatta lager med rester av sötvattensnäckor, S1-2. I sökschakt 3 förekom en del av ett dikesliknande ”stråk” bestående av ljusgrå grusig lera .

Resultat och åtgärdsförslag

Det djupa matjordslagret tolkas vara orsakad av att matjord deponerats på ytan, möjligtvis i samband med de ovan påtalade massförflyttningar som skulle ha skett i samband med de historiskt genomförda skiftesprocesserna och/eller vid byggandet av den mycket nära belägna väg E6/E22.

Området på bygatans östra sida har sannolikt ursprungligen legat lägre än gårdslägena väster om bygatan. Vad som talar för riktigheten i påståendet är fyndet av

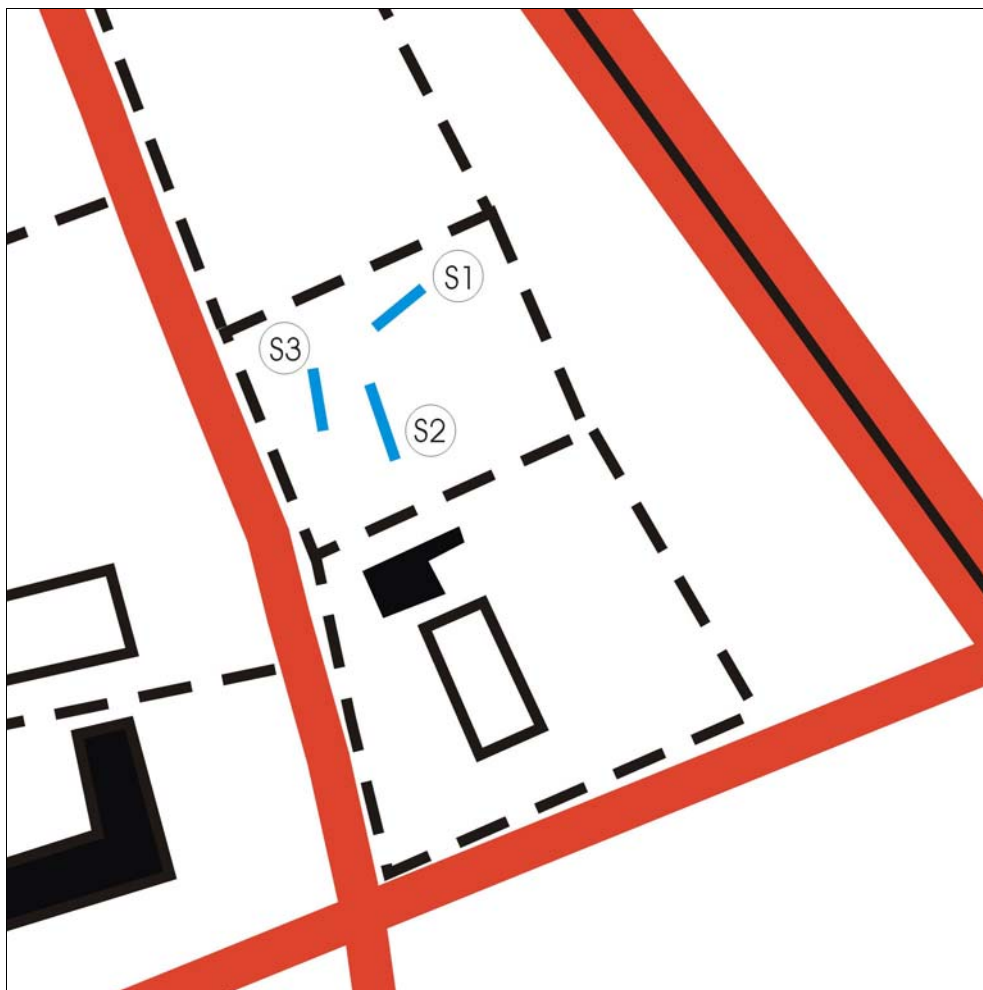

Fig. 6. Grävda söschakt markerade med blå heldragna linjer och nummer. Skala 1:1 000.

sötvattensnäckor i vattenavsatta lager samt matjordstäckets tjocklek. Det är också på denna sida som byns dammar legat varav den nordligast belägna av de tre än i dag existerar. Det dikesliknande stråket utgör med största sannolikhet rester av den gamla bygatan som vid något tillfälle flyttats en aning åt väster.

Inga ytterligare antikvariska åtgärder föreslås.

Hög den 11 juli 2011

Marie Olsson

Referenser

DAL.	Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund.
Gillberg, L. 1765.	Historisk, Oeconomisk och Geographisk Beskrifning öfwer Malmö Hus Lähn Uti Hertigdömmet Skåne. Lund
Larsson, S. & Kjällquist, M. 2010	Håslövs bytomt, Skåne, Håslövs socken, Norra Håslöv 34:4, RAÄ 12, Vellinge kommun. Riksantikvarieämbetet UV Syd Rapport 2010:25
Pamp, B. 1983.	Ortnamn i Skåne. Stockholm
Lantmäteriet	Fastighetskartan 1C 9e Karta laga delning 1797 Enskifteskartan 1812
Riksantikvarieämbetet	Fornminnesregistret FMIS
Sveriges Geologiska Undersökningar	Arrhenius fosfatkarta Jordartskartan

Administrativa och tekniska uppgifter

Administration

Länsstyrelsens beslut, dnr:	431-14101-10
Eget dnr:	146-2010
Trakt/kvarter/fastighet:	Norra Håslöv 34:3
Socken/stad:	Håslöv
Kommun:	Vellinge
Län:	Skåne
Landskap:	Skåne
Fornlämning nr/art:	RAÄ 12/bytomt
Typ av exploatering:	Husbebyggelse
Uppdragsgivare:	Anders Persson
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Ansvarig institution:	Wallin kulturlandskap och arkeologi
Fältarbetsledare:	Marie Olsson
Övrig personal:	Caroline Hulting Lindgren

Läge

Fastighetskartans blad:	1C 9e
Koordinater:	N 6145982, E 375446
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM

Fälttid

Fältarbetsperiod:	2011-06-20
Arkeolog:	12 timmar
Maskin:	8 timmar

Undersökningens omfattning

Exploateringsyta:	1 100 m ²
Undersökt yta:	33 m ²
Schaktmeter:	26

Kostnad

Summa faktisk:	29 770 kr
Summa beräknad:	37 440 kr

Arkiv- och fyndmaterial

Fyndmaterial, förvaring m.m.:	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring:	Wallin kulturlandskap och arkeologi, Dalby
Ritningar, dokumentation:	Överföres efterhand till ATA
Ärendehandlingar:	Wallin kulturlandskap och arkeologi, Dalby

Arkeologiska termer

Anläggningar

I arkeologiska sammanhang är anläggningar de spår i marken som visar på markingrepp under äldre tid. En härd syns som en färgning av sot och träkol, kanske finns det också en stensamling som man eldat på. Man talar också, något ologiskt, om exempelvis gropar och stolphål. Det som då åsyftas är de mörka fyllningarna i det som en gång varit gropar och stolphål.

Bronsålder

Bronsåldern är den tidsepok då bronzen blir ett nytt råmaterial för människan vid tillverkning av vapen och redskap. Äldre bronsåldern inträffar cirka 1 800 f. Kr.-1 100 f. Kr. och yngre bronsåldern 1 100 f. Kr.- 500 f. Kr. Basekonomin under bronsåldern utgjordes av boskapsskötsel och jordbruk. En typisk fornlämning under bronsåldern i Sverige är hällristningar och gravhögar. Gravskicket att lägga de döda under en storhög kom från Centraleuropa där den kallas för högggravskultur.

Bytomt

I fornminnesregistret betecknar bytomt det troliga läget för en medeltida by. Kartuppgiften kommer från det äldre kartmaterialet och avspeglar i de flesta fall förhållandet under slutet av 1700- eller början av 1800-talet. De flesta av dagens byar har legat på samma plats sedan medeltidens början.

Enskifte

Enskiftet var den andra moderna skiftesreformen och kom till stånd 1803. Enskiftet, som innebar att en del gårdar fick flyttas ut från den gamla bytomten, var en mer radikal reform som fick störst utbredning i slättbygderna i Skåne och Västergötland samt på Öland.

Folkvandringstid

Folkvandringstiden inföll i Norden under perioden 400-550 e. Kr. och i Europa under perioden 300-570 e. Kr. Folkvandringstiden i Europa var tiden under vilken de stora germanska folkvandringarna ägde rum. Folkvandringarna kan ha berott på flera samtidigt inverkanse faktorer som överbefolkning, jordförstöring, tryck från krigiska stammar, behov av nya rikare områden att bosätta sig i. De nordiska folken tycks inte i någon större omfattning ha deltagit i folkvandringarna. De rika guldfynd som framkommit från denna tid, tyder dock på en god kontakt med Europa under perioden.

Fosfathalt

Fosfatsalter i marken bildas bland annat vid nedbrytning av organiskt avfall. Avfallet kan exempelvis komma från äldre boplatser eller naturgödsel. Förhöjd fosfathalt kan alltså vara ett tecken på att det finns en fornlämning på platsen. Den så kallade Arrhenius fosfatkarta upprättades av kemisten Olof Arrhenius på uppdrag av Sockerbolaget. Sockerbetorna vill gärna ha fosfathaltig jord. Arrhenius förstod sambandet mellan fosfathalt och boplatser och utpekade bland annat Skånes största fosfatkoncentration vid Stora Uppåkra by.

Förhistorisk tid

Som förhistorisk tid räknas i Sverige tiden fram till medeltiden. Från och med medeltiden finns det historiska källor som berättar om händelser och levnadsförhållanden. Exempel på historiska källor är skattelängder, brev och annan skriven information från tiden.

Gatehus

Under historisk tid bodde inte bara bönder utan även de som inte ägde eller brukade åkermark i byarna. Dessa obesuttna kunde försörja sig som hantverkare och lantarbetare. Deras hus kallades gatehus eftersom de låg vid bygatan eller fågatan. Efter skiftena, när gårdarna flyttades ut ur bykärnorna, kom byarna ofta att domineras av gatehusbebyggelse.

Hög/Röse

Vanligtvis markerar högen eller röset en gravläggning. Dateringen kan vara svår att fastställa utan arkeologisk undersökning. Högar/rösen förekommer under sten-, brons- och järnålder.

Megalitgrav

Den yngre stenålderns gravar av stora stenar, det vill säga dösar, gånggrifter och hällkistor, kallas med ett samlingsnamn för megalitgravar. Namnet härleds av grekiska *mega* stor och *lithos* sten.

Neolitikum

Under neolitikum fick jordbruk och boskapsskötsel en alltmer ökande betydelse. Neolitikum omfattar ungefär perioden 4 200-1 800 f. Kr. De svenska benämningarna på perioden är yngre stenålder eller jordbrukarstenålder.

Rödgoods

Rödgoods är en drejad, blyglaserad, keramik som bränts med syretillförsel, vilket gjort godset tegelfärgat till grått. Äldre rödgods är glaserat på utsidan och dateras från början av 1200-talet till omkring 1350. Yngre rödgods, som är glaserat på insidan, dateras från omkring 1300 och dominerar keramikmaterialet helt under 1600- och 1700-talen.

Vikingatid

Vikingatiden omfattar tiden mellan år 800 och 1050 e.Kr. De nordiska vikingarna är kända över hela Europa som plundrare och krigare, men också som skickliga sjömän, handelsmän och samhällsbyggare. Faktum är emellertid att flertalet nordbor under vikingatiden levde och försörjde sig som bönder.